

ctus. Quamquam ego, si ejusmodi rerum abundantia pollerem, haud unquam in animum subrepere auderet tantæ nobilitati tantæque dignitati ex eisdem munuscula offerre. Hæc enim cum principum largitione distribuuntur in vulgus, indigentæ et necessitati subvenitur; cum vero eorum oblatione ipsorum principum benivolentia comparatur, procul dubio avaritia illorum occulto quodam elogio exprobratur; neque enim redimi muneribus possent, si non eos, quod nimirum accidit, ex illo avaritiæ monstro ipsa munera delectarent, etc. Itaque hac via adductus sum ut ederem libellum de circuli quadratura, imperitia plurimum renitente, sed ad temerarios ausus perurgente devotione. Hoc igitur opus quo-

DOMNI FRANCONIS LIBER PRIMUS INCIPIT DE QUADRATURA CIRCULI.

Quadratura circuli inter occultas rerum adeo est abstrusa naturas ut de ejus ratione nemo hodie vel dubitaret, nisi Aristoteles, quem etiam inventorem ferunt, ipsius mentionem prædicamentis suis indidisset. Ejus itaque scientiam haud dubiam ferunt usque ad Boethium perdurasse; illo autem sublato, ipsa quoque omnis simul interiit, præter solam dulitatem quæ talis ac tanta est ut in ea omnes Italiæ, Galliæ, atque Germaniæ defecerint sapientes. Siquidem hanc noster Adelboldus, hanc maximus doctorum Wazo, hanc ipse studiorum reparator

PROLOGUS TERTII LIBRI.

Si tu is esses, præsul eximie, cujus suæ laudes animum delectarent et pascere, nulla facundia satis esset his quæ tum de te ipso, tum de avis, de proavis deque universis majoribus tuis, non modo Romanorum sed Graiorum quoque principum illustrissimis, de horum nobilitate, de dignitate, de gloria, de potentia, de copiis, de æmplitudine rerum, de præclarissimis factis, de virtute, de sapientia, de meritis ipsorum jactari valerent. Virgilius cupiens a parentibus magnificare Augustum, *Æncida* XII libris conscripsit; quanto pluribus opus esset, si quis vellet colligere quæ primus, quæ secundus, quæ tertius gessit Octonum? quorum primus ab Henrico patre suo suscepit regnum, sed filio reliquit imperium; pater apud Theutones pri-

niam edictum est, te ad studia nos beneficiis invitante, alterius opus nisi tuum esse non poterit. Quamobrem certus esto omnem ejus diligentiam, sive penitus reprobandum sit, sive in parte corrigendum, sive ex toto provehendum, id tua maxime interesse. Habes enim quamplures et Tuccas et Varos, quibus minime sit moris alienis studiis invidere. Horum fidei, horum charitati laborem nostrum committes, ut non tantum superflua resecent, sed erratis quoque adhibeant, te probante, correctionem. Itaque hoc opus suæ emendationis opera castigent, ut non sit indignum quod tuo nomini, veluti cuidam numini, debeat consecrari.

Berbertus, multique alii studiose investigarunt; qui si effectu potiti fuissent, num id ab illis profectos, quorum aliqui adhuc supersunt, universos lateret? Et Gerberti quidem geometricus libellus habetur (1), aliaque ejusdem scripta, a quibus, ni fallor, nunquam exclusisset, siquidem ejus diligentia super hac scientia compertum fuisset. Nihil ergo volumus promittere, præter studium et laborem, qui primo sudabit in illa quæstione, quæ plurimum etiam fatigavit majores nostros, de comparatione videlicet angulorum, etc.

mus regnavit; filius apud ipsos primus imperavit. Et quibus, nisi illis, Germania debet, quod sibi cum cuncto orbe ipsa exsolvit tributum Italia? Per quos alios nostri imperatores Romani sceptri facti sunt successores? Vellem mihi diceres o Maro, quid tale contulit vestro Latio ille tuus, ille pius, ille magnus, ille dea natus *Æneas*. Agnosce, Auguste, quanto sit infra tuum genus, piis et præclaris Octonibus comparatum. Sed esto fuerit talis *Æneas* ille, quid tua refert? Tu enim *Æneam* vix millesimus attingas nepos. Putasne igitur Octonum nepos, si qualem tu Virgilium haberet, qui eum extolleret a laude parentum, putas ne tuam famam quanta gloria offuscaret? etc.

(1) Gerberti quidem et Adelboldi legitimi scripta geometrica apud Pezium anecdot. t. III, part. II, p. 6, et p. 82 sq. Adelboldi autem de quadratura circuli opusculum est apud me ms. Denique Wazo-

nis (seu Wasonis) qui fuit Franconis coætaneus, existat notitia apud Fabricium *Bibl. Lat., med. et inf.*, t. VI, edit. Patav. cum Mansii additamentis.

ANNO DOMINI MLXVII.

BEATUS MAURILIUS

ARCHIEPISCOPUS ROTHOMAGENSIS.

VITA BEATI MAURILII.

(MABILL. *Acta. SS. Bened.*, Sæc. VI, part. II, pag. 222.)

I. Hoc præsentis sæculo Rothomagensem Ecclesiam Maurilius antistes piissimus, cujus laudes nobilissimis Lugdunensis secundæ metropolim illustravit Maurilius antistes piissimus, cujus laudes nobilissimis quique ejus ævi scriptores celebrarunt; nullus tu-

men, quod quidem sciam, Vitam ejus litteris mandavit. Nec obstat Trithemii auctoritas, qui in nova Chronici Hirsaugiensis Sangallensi editione ad annum 1064 beati Maurilii *Gesta conscripta* esse refert. Quibus verbis nihil aliud fortasse designare voluit ille auctor, præter varia elogia Maurilii nostri, quæ in istius temporis scriptoribus passim occurrunt. Huic conjecturæ favet ipse Trithemius in altera ejusdem Chronici editione, ubi facta Maurilii egregia mentione, hæc verba subjungit : *De cujus sancta conversatione præcelsa laudum præconia feruntur.* Et libro quarto De viris illustribus ordinis nostri cap. 120. *Maurilius... de quo multa bona narrantur.* Sed et frustra de hac re fusius disseremus, cum Maurilii Vita, si unquam exstiterit, jam plane sit ignota. Quare breve ejus elogium, ex variis qui de eo egerunt pro data occasione auctori- bus, pro more nostro conficiemus.

2. Maurilium Remis natum diffiteretur nemo, si Ordericus Vitalis sibi ipsi constitisset. At cum libro IV Historiæ suæ ecclesiasticæ beatum antistitem Remis ortum ex ipsius epitaphio dixerit, aliundeque libro V scripserit eundem genere Maguntinum fuisse; qui postmodum secuti sunt auctores varias in sententias abierunt. Viam mediam iniiit Menardus noster in notis ad Martyrologium Benedictinum, ubi Maurilium Remis quidem natum fatetur, sed ex parentibus Maguntinis : quam quidem dirimendæ litis rationem multi post ea amplexati sunt. Ego vero de Maurilii parentibus nihil habeo quod dicam, cum ad id nulla suppetant instrumenta, nisi quod eum *generis nobilitate* præcelluisse asserant Guillelmus Pictaviensis, et monachus anonymus sancti Audoeni Rothomagensis, auctor Gestorum archiepiscoporum Rothomagensium ipsi Maurilio æqualis, ex autographo editus tomo II *Analectorum*, qui paucis verbis præclara de sancto Maurilio scripsit in ejus Vitæ compendio. Hic autem, cujus locum inferius integrum exhibebimus, diserte asserit Maurilium nobili prosapia ex Remensi pago exortum fuisse. Certe hunc ipsum Remis natum negari non posse existimo, cum id in epitaphio sepulcro ejus apposito disertis expressum verbis habeatur. Quod quidem epitaphium non ab homine ignoto, aut longo post beati antistitis obitum tempore compositum fuit, sed a viro illustri, Rothomagensis Ecclesiæ canonico, ut super ipsius corpus poneretur, ipsomet attestante Orderico Vitali. Porro Ordericus libro V Maurilium genere Moguntinum fortasse dixit, quod Gerbertus ejus socius Moguntinæ ortus fuerit, ut ex ejus epitaphio patet, vel etiam quod aliquandiu in Moguntina provincia commoratus ipse Maurilius fuerit. Hoc enim pacto idem auctor Joannem abbatem Fiscamnensem, quem Italum fuisse ex Vita beati Guillelmi certum est, *compatriotam* Maurilii nostri appellat, quod et ipse Maurilius in Italia aliquandiu versatus, ibique abbatis munere functus fuisset.

3. Inter Remensis Ecclesiæ clericos Maurilium

A educatum fuisse non solum recentiores historici scripserunt, verum etiam idem attestatur anonymus noster supra laudatus, ex quo etiam discimus eum post navatam philosophiæ ediscendæ apud Leodium operam, Halberstatensis Ecclesiæ scholastici dignitatem obtinuisse. Sed hæc omnia Maurilii animum, qui perfectiora charismata æmulabatur, detinere non potuerunt. Quare in Fiscamnense cœnobium, cui, ut quidem mihi videtur, præerat tunc beatus Willelmus, secessit; cumque multos ibi annos exgisset, obtenta exeundi licentia, in Italiam abiit, ubi cum Gerberto suo socio, qui postmodum abbas sancti Wandregesili effectus est, anachoreticam vitam duxit. Utriusque sanctam in illis partibus conversationem magnificis verbis extollit Guillelmus Pictaviensis, auctor æqualis, in libro De gestis Guillelmi ducis, postea Angliæ regis, ubi sic loquitur : *Ambo hi in ætate florentissima divinitatem, et quam divinitas largitur beatitudinem speculati, alio multoque perspicaciori mentis acumine quam Plato, nuda professione impedimenta rerum temporalium evasere, despicientes mundanæ philosophiæ vehementi applicatione a se amata gymnasia, patrii soli dulcem arrium, opibus ac generositate claram parentelam, solum sublimium proventuum. Sic animo victore expediti, nunc sub jugo cœnobiolorum, nunc in eremi lucta, æmulis Machabæorum decertabant sudoribus, pro interminabili et liberalitate et quiete, omnem extremitatem, nullam prælationem in exsilio mundi prætereuntis ambientes.*

C 4. Tanta Maurilii virtus diutius sub modio delitescere non potuit. Hinc ut aliis etiam utilis esset, monasterio cuidam in eadem regione præfectus est. Qua in dignitate, ut asserit idem Guillelmus, *supra cæteros abbates eximius emicuit.* Monasterium, cui Maurilius præfuit, in ipsa urbe Florentia situm fuisse scribit Ordericus Vitalis libro V, sed nomen ejus exprimit noster anonymus, qui etiam laudat Bonifacium marchionem, quo agente Maurilius abbatia dignitatem suscepit. *Defuncto, inquit, abbate Florentinensis Ecclesiæ, quæ in honore beatæ Mariæ... constructa est, elegit eum Marchio Bonifacius, etc.* Monasterium Sanctæ Mariæ, vulgo *Labadia*, hodieque perseverat celebre apud Florentiam, ordini nostro addictum, sub Casinensi congregatione, haud procul a metropolitana ecclesia situm, de quo Ughellus Italiæ sacræ tomo II, et Lubinus in Notitia abbatiarum Italiæ disserunt. At tunc erant, quando ei præfectus est Maurilius, ejus loci monachorum corrupti mores, qui eo devenisse dicuntur, ut sancti viri disciplinæ fervorem ferre non valentes eundem veneno enecare conati fuerint. Hæc fuit occasio Maurilio in Gallias redeundi. ut narrat Ordericus. *In urbe, inquit, Florentia monachili cœnobia abbatibus jure præfuit, et exosus transgressoribus pro rigore disciplinæ, venenum in potu sibi propinato deprehendit. Unde sanctissimum Patrem, doctoremque Benedictum secutus incorrigibiles deseruit, et in Neustriam cum Gerberto sapienti et religioso monacho, tempora*

Joannis abbatis compatriotæ sui Fiscannum venit, ibique stabilem ad cultum summæ et individuæ Trinitatis habitationem sibi elegit. Eadem fere habet anonymus.

5. Regebat his temporibus Ecclesiam Rothomagensis Malgerius archiepiscopus, Guillelmi ducis patruus, qui ob varia crimina in concilio Lexoviensi anno 1055 exactoratus est. Nec diu deliberatum fuit de successore ei substituendo. Maurilius nempe omnium tam episcoporum comprovincialium, quam vicarii sedis apostolicæ qui concilio præerat, et ipsiusmet ducis consensu ad hanc dignitatem erectus est; sic ea de re loquitur Guillelmus Pictavensis loco jam laudato. *Princeps, nempe Guillelmus dux, animadvertens jam non montis agi oportere in causa præcipuæ gravitatis, ne ultra patiendo superni iudicis iram irritaret in se, deposuit patrum in publico sanctæ synodi, apostolici vicario, cunctisque Nortmanniæ episcopis juxta canonum auctoritatem sententiam dantibus unanimi consensu. Maurilium vero cathedræ liberatæ providit... dignissimum summo omnium archipræsulatu, merito generis, personæ, virtutum, doctrinæ.* Consentit Guillelmus Gemmeticensis libro septimo Historiæ Nortmannorum cap. 24, ubi *synodi decreto metropolitanam sedem Maurilio Fiscannensi monacho, multis virtutibus excellenti traditam fuisse scribit. Ecclesiastica electione assumptum fuisse ad hanc dignitatem observat Ordericus libro v. Denique ipse Guillelmus morti proximus, apud Ordericum libro vii, ea omnia quæ in suorum populorum gratiam recte fecerat recensens, memorat Maurilii electionem: Proterrum, inquit, præulem, qui nec Deo devotus, nec mihi fidus erat, de pontificali sede per decretum papæ deposui, et Maurilium venerabilem cœnobitam, quem mihi Deus de Florentiu civitate Italiæ transmiserat, in ejus loco substitui.* Rothomagensem thronum conscendit Maurilius anno 1055, ut ex concilio Lexoviensi supra laudato colligitur. Idem habetur in Chronico Rothomagensi apud Labbeum tomo I Novæ bibliothecæ, et in Chronico Cadomensis apud Quercetanum in Historia Nortmannorum. Nec ea de re videtur esse inter auctores aliqua dissensio; qui etiam omnes eum ex monacho Fiscannensi ad hanc dignitatem erectum fuisse consentiant.

6. Sed priusquam ulterius in exponendis Maurilii Gestis progrediamur, exhibendum est ejus vitæ compendium ex anonymo sæpe laudato monasterii sancti Audoeni in gestis archiepiscoporum Rothomagensium qui sic habet Analectorum tomo II, p. 439: *Malgerio destituto, elegit dux Willelmus quemdam monachum, nomine Maurilium, qui nobili prosapia ex Remensi pago exortus, et in ejusdem civitatis ecclesia educatus, inde in Leodicensi Ecclesia omni liberalium artium peritia inbutus, Halverstatensis Ecclesiæ scholasticus effectus est: qui locus in Sæxonia ditissimus habetur, in quo pluribus annis honorifice vixit. Postea vero successus amore cælestis patriæ, sancta quæ mundi sunt fastidians, monasticam vitam*

appetit; sicque Fiscannense cœnobium adiens monachus ibi effectus est, in quo sancte multo tempore vixit, cæterisque exemplum sanctitatis exhibuit. Denique igne divini amoris exæstuans, acriorem vitam eligens, licentia ab abbate, qui ecclesiæ præerat, accepta, Italiam petiit; eremique cultor, solitariam vitam ducens, opere manuum vixit. Defuncto itaque abbate Florentinensis Ecclesiæ, quæ in honore beatæ Mariæ semper virginis constructa est, elegit eum marchio Bonifacius, vir nobilis et potentissimus: et ita, licet invitus, bonorum tamen virorum admonitionibus superatus, abbas ejusdem loci ordinatus est; ubi multo tempore subditos pro posse suo sancte et regulariter rexit. Sed quia vita justorum est detrimentum pessimorum, monachi qui tempore prædecessoris sui indiscipline vixerant, constantiam regulæ Patris Benedicti, qua eos regulariter constrinxerat, ferre nolentes, sed in omnibus bonis operibus sibi resistentes, detrimentum vitæ ei machinati sunt. Et quia pluribus annis in hoc laborans, nullomodo se in eis vidit proficere, saluti propriæ prospiciens abbatiam deseruit, et ad proprium locum, scilicet Fiscannum, rediit, in quo sancte, usquequo in episcopatu inthronizatus est, vixit. Hic ecclesiam a Rotberto archiepiscopo inceptam complevit; et astante Willelmo Nortmannorum duce, postea Anglorum rege, cum omnibus suffraganeis suis, concilium in Rothomagensi Ecclesia de castitate conservanda, et cæteris sanctorum Patrum institutionibus, pastorum incuria negligenter postpositis, viriliter restituendis, religiose celebravit. Postea perfecta ecclesia, dedicavit eam, astante Willelmo Nortmannorum duce, anno 1065. Dominicæ Incarnationis, regnante Henrico nobilissimo rege Francorum, astantibus etiam comprovincialibus episcopis, scilicet Odone Bajocensi, Joanne Abrincensi, Hugone Lexoviensi, Guillelmo Ebroaccensi, Yvone Sagiensi, Gaufrido Constantiniensi, cæterisque venerabilibus abbatibus, presidente etiam sedi apostolicæ papa Victore II. Multo etiam bona de Christianæ legis et ecclesiasticæ religionis restitutione fecit. Jejunii et orationibus et elemosynis usque ad ultimum diem insistens, v Idus Augusti animam Deo reddidit. Defuncto venerabili antistite Maurilio præfatus Willelmus, etc. Narrat anonymus Gesta Joannis, qui beato viro substitutus est. Nos vero ipsius Maurilii elogium ex aliis auctoribus, uti incœperamus, prosequamur.

7. Factus itaque totius Nortmanniæ primus antistes, nihil magis in animo habuit, quam ut decessoris sui probra dilueret, et resarciret damna quæ ipsius negligentia Ecclesiæ illata fuerant. Ea de causa primo sui pontificatus anno concilium indixit, quod Rothomagi habitum est. Huic adfuerunt omnes provinciæ episcopi, atque in eo, ut scribit Bochellus, et quidem id ipsum habet noster anonymus, actum est de castitate, et cæteris Patrum institutis servandis, pastorum incuria neglectis. Alterum concilium ibidem habitum memorat Baderus primo Stephani papæ IX anno, id est anno 1057 aut sequenti. Cæ-

lebrior fuit synodus seu potius conventus Cadomen-
sis, cui non solum episcopi et abbates, sed etiam
totius provinciae optimates jussu Guillelmi ducis in-
terfuerunt anno 1061 ut publicae securitati utilita-
tisque tum ecclesiasticae tum saeculari communi con-
silio provideretur. Huc etiam ex diversis ecclesiis
sacrae reliquiae apportatae sunt juxta ducis imperium,
idque ut major ex religione celebritas conventui ac-
cederet, religiosiusque decreta a singulis observa-
rentur, quae in sanctorum provinciae tutelarium praesentia sancita fuissent. Rothomagenses sanctorum
Romani et Audoeni corpora, alii alias sanctorum
detulere reliquias. Porro ibi indultum est a prin-
cipe, ut induciae cuilibet darentur singulis hebdoma-
dibus a vespera feriae quartae ad feriam secundam
hebdomadae sequentis, quae induciae *Trevia-Dei* ap-
pellatae fuerunt: quod decretum ut firmiter staret,
episcopi in violatae pacis reos anathema pronuntia-
runt. Inter alia multa, quorum maximam partem
abolevit temporum injuria, sancitum est ut abbates
et alii praelati *huc illucque non vagarentur cum pu-
blica offensione*. Item, *ut quotidie sero per signi pul-
sum ad preces Deo fundendus quisque invitaretur, at-
que oclusis foribus domorum ultra vagari amplius
vetitum admoneretur*.

8. Haud minus celebre fuit concilium Rothomagi
habitu ad dedicandam majorem ecclesiam, quam
ipse Maurilius absolverat. Ea de re sic loquitur Or-
dericus Vitalis libro v: *Anno, inquit, Dominicae In-
carnationis 1063, indictione II, metropolitana basilicam in urbe Rothomagensi, quam Rodbertus inchoavit, Maurilius archiepiscopus in honore sanctae Dei
genitricis Mariae cum ingenii tripudio mense Octobri
dedicavit*. Ecclesiae Rothomagensis dedicationem pa-
riter anno 1063 consignat laudatus anonymus. Certe
hoc ipso anno locat noster Pomerayus concilium
Rothomagense, ad quod referri debere censet quod
Willelmus Gemeticensis et Ordericus libro III nar-
rant de Osberno, qui post Roberti abbatis deser-
tionem monasterio Uticensi praefectus fuit, tradita
sibi a Maurilio archiepiscopo *cambrata* pastorali. At
Robertus Uticensis abbas fugam inierat occasione dis-
sensuum quae inter Guillelmum et Nortmanniae
proceres fuerant exortae quas quidem dissensiones
fusius exponit Ordericus ad annum 1063, quae omnia
satis superque probare videntur dedicationem
Ecclesiae Rothomagensis anno 1063 consignandam
esse, quamvis indictio II ab Orderico assignata loco
supra laudato annum sequentem videatur indicare.
Verum cum haec dedicatio die 1 Octobris, ut ex Mar-
tyrologio ejusdem Ecclesiae discimus, peracta sit,
forte hic Ordericus indictionem a mense Septembri,
ut nonnulli facere solebant, inchoavit. Nam idem
ipse auctor alio in loco, libro scilicet IV, dedicati-
onem Rothomagensis Ecclesiae anno 1063, indictione
I, peractam fuisse scribit.

9. Porro idem Ordericus libro V testatur hujus
dedicationis occasione corpora ducum Rollonis et
Guillelmi, cognomento *Langa-Spata*, a Maurilio in

eadem sacram translata fuisse, qui priorem, nempe
prope austrum australe, Guillelmum vero *secus os-
tium aquilonare tumularit, et epitaphia eorum super
illos litteris aureis adnotavit*. Haec epitaphia refert
Ordericus, quae Maurilii opus esse nonnulli putant.
Sufficiat aliquot ex eis versus huc proferre qui ad
nostri ordinis historiam pertinent. Inde enim disci-
mus Guillelmum ita erga monasticam vitam pro-
pensum fuisse, ut eam fuisset amplexus in mona-
sterio Gemeticensi, si ei per abbatem Martinum
kuisset.

Cænobium pulchre reparavit Gemeticense

Et decrevit ibi ferre jugum monachi.

Fervidus invicti coluit normam Benedicti.

Cui petiit subdi, plenus amore Dei.

Distulit hoc abbas Martinus, diva potestas

Sæva per arma morti prætulit omen ei.

De hoc Guillelmo et ejus monastici propositi ample-
ctendi desiderio, plura habet Guillelmus Gemeti-
censis monachus, quæ huc referre non vacat.

10. Caeterum habita est item celebris Nortman-
niae episcoporum synodus anno 1067 occasione al-
terius dedicationis, scilicet ecclesiae beatæ Mariæ
Gemeticensis, quam Maurilius cum suis suffraga-
neis, praesente Guillelmo, jam tunc Angliæ rege, *hu-
militer et devote perpetravit* Kalendis Julii, ut testan-
tur Guillelmus Gemeticensis monachus libro VII,
cap. 37, Ordericus Vitalis libro IV et IIII. Dedicati-
onis hujus memoria in Martyrologio Benedictinae
celebratur ipsis Kalendis Julii. At anno præcedenti
iidem antistites cum provinciae primatibus a duce
acciti apud Julioboniam convenerant, de expedi-
tione Anglicana collocturi; sed cum ejusmodi con-
ventus potius comitia provinciae debeant appellari,
quam concilia, de his dicere supersedemus. In his
enim procerum colloquiis, de saecularibus potissi-
mum negotiis agebatur, quæ tunc temporis absque
episcoporum consilio, si quidem magni fuissent mo-
menti, minime tractabantur.

11. Verum ex tam frequenti conciliorum celebra-
tione colligere licet Maurilium vigilantissimi pasto-
ris partes strenue adimplevisse, meritoque ejus ævi
scriptores negligentiae accusari, qui decreta in ipsis
synodis sancita posteritati non transfuderunt. Certe
quanta sit hæc jactura conjicere possumus ex pro-
fessione fidei de Eucharistiae sacramento, quæ ad
nos pervenit, in qua tam evidenter et nitide catho-
lica veritas exponitur, ut nullus effugii locus hære-
ticis relictus sit. Hanc ideo integram proferimus, ex
veteri Pontificali Ecclesiae Rothomagensis a nostro
Pommerayo descriptam, in quo inter alias fidei pro-
fessiones habetur in ordine synodi celebrandæ. Mos
enim exinde fuit, ut ab unoquoque episcopo in Nort-
manniae provincia consecrando hæc fidei professio
exigeretur. Quæ sic habet: *Oportet etiam, fratres
charissimi, ut fides vestra de corpore et sanguine Do-
mini. quam præsidente huic sanctæ sedis venerabilis
memoriæ Maurilio, communi assensu contra spurcis-
simas Berengarii ejusque successorum voces diffinivi-*

stis, iterum recitetur. Corde credimus et ore profite-
mur, panem in mensa Dominica propositum, panem
tantummodo esse ante consecrationem: sed in ipsa
consecratione ineffabili potentia divinitatis converti
naturam et substantiam panis in naturam et substan-
tiam carnis; carnis vero non ullius, alterius, sed il-
lius quæ concepta est de Spiritu sancto, nata ex Ma-
ria virgine, quæ etiam propter nos et propter nostram
salutem flagellis cæsa, et in ligno suspensa, jecuit in
sepulcro, tertia die resurrexit a mortuis, et sedet ad
dexteram Dei Patris. Similiter vinum, quod aquæ
mistum in calice sanctificandum proponitur, vere et
essentialiter converti in eum sanguinem qui per lan-
ceum militis de vulnere Domini lateris in redem-
ptionem mundi feliciter emanavit. Anathematizamus
autem contra hanc sanctam et apostolicam fidem su-
perbe atque hæretice sentientes, et impia temeritate
garrientes. Hanc fidei professionem, quæ in concilio
anno 1065 habito decreta fuisse videtur, contra Be-
rengarii errores ediderat Maurilius, ne quis e sibi
commisso grege hæresiarchæ laqueis sese irretiret.
Berengarius quippe Nortmannos sua hæresi inficere
conatus fuerat, ut ex his patet quæ de conventu
Briouensi apud Durandum Troarnensem habentur
in ejus libro De corpore et sanguine Domini.

12. Quantum vero fuerit Maurilii studium erga
res divinas, intelligere possumus ex Joannis Abrin-
censis episcopi epistola libro De divinis officiis,
quem Maurilio nuncupavit, præfixa. Eam huc inte-
gram damus, prout simul cum ipso libro ex ms.
codice monasterii Salicosani edita est a nonnullis
Rothomagensis Ecclesiæ canonicis: *Dominò v. re
sancto et meritis honorando Maurilio, venerabili
sanctæ Rothomagensis Ecclesiæ archiepiscopo Joan-
nes Abrincacensis, omnium episcoporum meritis infu-
mus, corpore et spiritu totius obedientiæ munus.
Quoniam tuæ paternitatis sanctitatem ac ecclesi-
asticæ dignitatis profectu semper sollicitam, ejus la-
psu nimio errore affici, sæpissimis inde mecum ha-
bitis quæstionibus comperi: hocque dolorem tibi
augmentare ejus reparationem flagranti, quod vires
ad hoc tuæ subtraxerat imbecillitas ægritudinis.
Parvitas mea tuæ sanctissimæ optioni suffragari,
non aliquo fastu succensa, sed pia compassione com-
mota apetiit; ut quod negligentium pastorum deprava-
tur incuria, tuæ sanctæ religionis repararetur vigi-
lantia. Hinc tua auctoritate fretus, sententias sancto-
rum Patrum aggressus, diversarumque Ecclesiarum
mores et consuetudines prospectans, et ea quæ ad
divini cultus officia pertinent, quodque in se mystice
continent, nihilominus considerans, quamdam quasi
confectionem ex ea diversitate composui: quam om-
nibus adhuc occultum tuæ sagacitatis repræsentato
examini, ut susceptum opusculum inspicias, et in-
spiciendo eam, precor, diligentiam adhibeas, qua te
nobis eum esse significes, quem in paternitate ac ma-
gisterio sat decenter exhibes. Tua quippe refert, ut
si aliqua sint quæ valeant paterno affectu velis an-
nuere; si vero e contra, vigilantis magisterii censura*

A corrigere. Quod si utile et ratum tua auctoritate cen-
setur, postquam de metropolitana sede stillare vide-
bitur, canonum statuta sequentes, nostræ propinare
studebimus.

13. Loca etiam sacra colebat Maurilius: nam
præter ecclesiam metropolitanam, quam ab eo con-
summatam et solemniter consecratam diximus, Ro-
bertus comes Aucensis in charta foundationis sancti
Michaelis de Ulteriori-portu, hoc monasterium a
se conditum fuisse testatur consilii potissimum
Maurilii archiepiscopi Rothomagensis. Idem antistes
chartæ Roberti Ebroicensis comitis subscripsit pro
monasterio Sancti Salvatoris Ebroicensis sanctimo-
nialium ordinis nostri, quod ab eodem comite se-
dente Maurilio conditum est. Contendunt etiam no-
stri Divenses monasterii sui ecclesiam, sanctæ scilicet
Mariæ supra Divam, ab eodem beato antistite fuisse
consecratam: quod innuere videtur Ordericus Vi-
talis libro iv. Idem telonei apud Andeleium, juris
sui dominium, immunitatem concessit monachis
Sancti Petri Carnotensibus, ut ex ejus charta patet
apud Sammarthanos edita.

14. Nec minus curabat ut viri pii et ad ministe-
rium sacrum idonei ecclesiis præficerentur. Wal-
kelinum a Guillelmo Anglorum rege Wintoniensi
sedi ejus opera præfectum fuisse asserunt, quem
antistitem tanti viri commendatione haud indignum
fuisse testatur Willelmus Malmesburiensis libro iii
ubi de eo ait: *Walkelinus . . . cujus bona opera
famam vincentia, vetustatem oblivioni, a se repel-
lexit, quandiu sedes episcopalis Wintoniæ durabit, etc.*
Theodericum vero Uticensem abbatem, cujus elo-
gium supra dedimus ad annum 1058 monasterii regi-
men dimittere cogitantem, aliquandiu impedivit.
Cum enim pius ille abbas ob turbas in monasterio
suo exortas haculcum pastorem Willclmo duci reddi-
disset, dux causam scandali Maurilio indagandum
commisit. Quare anno 1056, ut narrat Ordericus
lib. iii, Maurilius, Hugo Lexoviensis episcopus,
Ansfrius Pratellensis abbas et Lanfrancus Becci
prior, alique viri illustres Uticum convenere, ibi-
que apostolorum Petri et Pauli solemnitate peracta,
auditis et solerter discussis dissensionum fomentis,
Theodericum abbatem præesse jusserunt, atque Ro-
bertum loci priorem, qui tumultus in monasterio
excitabat, ut Patri suo obtemperaret copiosa sermo-
cinatione admonuerunt. Sed diu non stetit illa pax:
vix enim unus annus abierat, cum iterum emer-
serunt nova dissidia. Quare Theodericus, vere pacis
filius, onus regiminis coram mæstis præsubitus,
inquit laudatus auctor, libro vi, *Maurilio Rotho-
magensi, et Hugone Lexoviensi deposuit.*

15. Maurilio suum etiam debet Anselmum ordo
monasticus: quippe cum ille animo fluctuaret de
vivendi forma quam sequeretur, Lanfrancum tuæ
temporis Becci priorem consuluit quid esset factum
opus. Lanfrancus, inquit Eadmerus initio libri i De
Anselmi Vita, *differt sententiam ferre, suadetque ne-
gotium ad venerabilis Maurilii Rothomagensis epi-*

scopi audientiam magis referre. Acquiescit Anselmus, simul Rothomagum pergunt, archiepiscopumque adeunt; cui cum Anselmus animi sui anxietates exposuisset: *Nec mora, inquit Eadmerus, monachicus ordo præ cæteris laudatur, ejusque propositum omnibus aliis antefertur. Anselmus hæc audiens et approbens, omissis aliis, sæculo relicto, Becci monachus factus est anno ætatis suæ vigesimo septimo. Eundem postea, priorem monasterii electum, a dimittenda fratrum suorum cura avertit, ut idem Eadmerus narrat. Sed cum, inquit, Anselmus inter hæc diversa diversorum negotia fatigaret, et nunquam illius mentem a sua quiete turbarent, consilium super his a supradicto venerandæ memoriæ archiepiscopo Rothomagensis Ecclesiæ Maurilio postulaturo Rothomagum venit. Cumque sui adventus causam pontifici exponeret, ac inter verba pro amissa sui status tranquillitate vehementissime fletet, ab onere prælationis, quod sibi fatebatur importabile, ut relevari mereretur magnopere cæpit rogare. At ille, sicuti vir magnæ sanctitatis: Noli, inquit, filii charissime, quod quæris quærere, nec te a subvectione aliorum tui solius curam gerens velis retrahere. Vere etenim dico tibi me de multis audisse, multosque vidisse qui, quoniam, causa suæ quietis, proximorum utilitati per pastorem curam invigilare noluerunt, per desidiam ambulantes semper de malo in pejus profecerunt. Quapropter, ne tibi, quod absit! hoc idem contingat, per sanctam obedientiam præcipio quatenus prælationem quam nunc habes retineas, nec eam, nisi tuo jubente abbate, quomodolibet deseras; et si quando fueris ad majorem vocatus, eam suscipere nullatenus abnuas. Scio enim quod in hac quam tenes non diu manebis, verum ad altiorem prælationis gradum non post multum proveheris. Quibus auditis: Væ, inquit, misero mihi! In eo quod porto deficio; et si gravius imponitur onus, rejicere non audeo. Repetit præsul edictum, et, ut primo, jubet ne transgrediatur.*

16. Meritis itaque plenus et annis antistes Maurilius e vivis excessit anno 1067. Qua in re consentiunt omnes veteres simul et recentiores historici, præter unicum Fiscamnensem chronographum, tomo I Bibliothecæ novæ Labbei, in quo beati viri obitus anno sequenti mendose consignatur. Eum anno 1067, v Idus Augusti cum suo rege Christo jam victurum liberum et gaudentem decessisse scribit Guillelmus Gemeticensis, libro VII, cap. 58, quem annis duodecim tempore Victoris, Stephani, Nicolai et Alexandri paparum floruisse ait Ordericus Vitalis libro V, breveque ipsius elogium his duobus versibus comprehenlit.

*Præsul Maurilius, doctrinæ luce refertus,
Moribus eximiis præfulsit, et actibus alnis.*

At libro IV ad annum 1067 de ejusdem sancti viri obitu paulo fusius agit, ibique refert epitaphium ipsius tumulo appositum. Duodecimo, inquit, episcopatus sui anno in lectum decubuit. Peracto autem quidquid religioso Dei vernulæ competit, v Idus

A Augusti ad Deum, cui diu servierat, migravit. Corpus vero ejus in episcopali ecclesia, quam ipse ante annos quinque indictione 1 sanctæ Dei genitrici Mariæ dedicaverat, delatum est, et ante crucifixum honorificè tumulatum est. Epitaphium autem ejus a Richardo Herluini filio ejusdem ecclesiæ canonico editum est, et super ipsum in cupri laminis ex auro sic scriptum est:

*Humani cives, lacrymam nolite negare
Vestro pontifici, Maurilio monacho.*

*Hunc Remis genuit, studiorum Legia nutrix
Potavit trifido fonte philosophico.*

*Vobis hanc ædem cæptam perduxit ad unguem,
Lætitiâ magna fecit et encænâ.*

*Cum tibi, Laurenti, vigilat plebs sobria Christi,
Transit, et in cælis laurea festa colit.*

B 17. Monasticæ vitæ exercitia Maurilium etiam archiepiscopum haud dimisisse præter alia argumenta ex eo probari potest quod vix nunquam ejus nomen apud cœvos auctores absque monachatus mentione legatur. Hoc patet ex ejus epitaphio hic a nobis relato, sicut et ex aliis Guillelmi Gemeticensis et Orderici Vitalis quamplurimis testimoniis, quæ passim in hoc elogio protulimus. In Chronico Cadomensi legitur: anno 1067 obit Maurilius Rothomagensis archipræsul, monachus Fiscamne. Eadem verba habet Chronicum Rothomagense apud Labbeum, tomo I Novæ bibliothecæ. Et Guillelmus Conquæstor morti proximus, ut jam supra ex Orderico observavimus, Maurilium venerabilem cœnobitam Ecclesiæ Rothomagensi archiepiscopum procurasse sibi gratulatur.

C 18. Hic porro rem miram omittere non licet, quam, referente Willelmo Malmesburiensi, libro III De gestis regum Angliæ, paulo ante Maurilii obitum contigisse discimus. Quam etiam ex codice ms. sancti Victoris Parisiensis noster Hugo Menardus in Appendice ad observationes in Martyrologium Benedictinum descripsit, et Pomeraius in Historia archiepiscoporum Rothomagensium ex altero ms. codice, scilicet ex bibliotheca cathedralis Ecclesiæ Rothomagensis, gallico idiomate edidit; sed eam Willelmi, utpote auctoris antiquissimi, verbis referimus. Sic itaque habet: *Malgerio successit Maurilius Fiscamnensis monachus, multis virtutibus, sed maxime abstinentia laudatus. Is post bene et sancte actam vitam, cum ad extremum, Deo vocante, venisset, vitali privatus habitu, ferme dimidia die jacuit defunctus. Verumtamen cum jam pararetur in ecclesiam ferri, anima resumpta circumstantes lacrymabili gaudio perfudit, stupentes hoc sermone corroborat: Attenti animo estote, ultima pastoris vestri verba excipientes. Naturali morte resolutus fuit, sed ut vobis intimarem quæ vidi reductus sum; nec aliquanto diutius subsistam, quia in Domino soporari delectat. Ductores spiritus mei vultibus et vestibus ad omnem elegantiam erant compositi, concordabat verborum lenitas cum nitore vestium, ut nihil desiderarem præter talium virorum obsequium. Itaque blandis*

assentationibus gavisus, ibam, ut vere mihi videbatur, A
versus Orientem. Promittebatur mihi sedes paradisi-
siaca non multo post intranda; in momento præterita
Eûropa; ingressi Asiam, venimus Jerosolymam, ibi
sanctis adoratis Jordanem pertendimus: ceterioris
ripæ accola, ductorum meorum contubernio misti,
lætum cætum fecere. Ego visendi ulteriora studio
transitum maturabam. Tunc comites Deum præcepisse
ferunt ut ante dæmonum visione terrificarer, quate-
nus veniales culpæ, quas confessione non dilueram,
pavore horrendarum formarum purgarentur. Cum
dicto astitit alteri parti tanta dæmonum vis hostilia
acuta vibrantium, ignes efflantium, ut ager ferreus,
aer flammeus videretur. Eorum horrore ita sum affe-
ctus, ut si terra dehisceret, si cælum patesceret, tuto
mihi utrobique refugiendum non æstimarem. Ita
meticulosus, dum quo vadam dubito, repente, ut
[al., ad] hæc dicens vestræ salutis nisi negligitis con-
sulerem, halitum recepi festinim effusus. Dixit, et
cum verbo pene spiritum emisit. Corpus in ecclesia
Sanctæ Mariæ tunc humi defossum, miraculo, ut
aiunt, divino, altius tribus pedibus super terram ele-
vatum est.

19. Cum vero Maurilii mors adeo pretiosa in
inspectu Dei fuerit, mirum non est si ejus san-
ctitatem posterî agnoverint, quem etiam sancti, aut
beati titulo donare veriti non sunt. Sacer Maurilius
ab Orderico dicitur, libro III. Rothomagensem Ec-
clesiam sancto ac venerabili archipræsule Maurilio
viduatam fuisse scribit Milo, cap. 5, auctor Vitæ C
sancti Lanfranci, ipsi synchronus. Eum Trithemius
in Chronico Hirsaugiensi editionis sancti Galli, ad
annum 1064, virum sanctissimæ conversationis
appellat, qui propter doctrinam et vitæ meritum
Malgerio archiepiscopo substitutus fuit. Tum de eo
sic scribit: Virtutibus et miraculis clarus habetur,
cujus Gesta conscripta sunt. In veteri editione:
Sanctus Maurilius ex monacho cænobii Fiscamnensi
ordinis nostri archiepiscopus. . . vir multarum virtu-

tum decore ornatus, charitatis abstinentiæque cultor
insignis, de cujus sancta conversatione præcelsa lau-
dum præconia feruntur. Eadem fere repetit libro
quarto De viris illustribus ordinis nostri cap. 120.
Hinc nomen ejus in variis Martyrologiis Gallicanis
et monasticis inscriptum reperitur, die 9 Augusti,
quo defunctus est: quamvis alii, occasione alterius
Maurilii, memoriam ejus die 13 Septembris recolant,
atque hac ipsa die apud Ferrarium memoratur.
Bacelinus eum utraque die celebrat, imo et die 26
Februarii Maurilium monachum Fiscamnensem
memorat, quasi is alius esset ab archiepiscopo:
cui visionem, quam supra ex Willelmo Malmesbur-
riensi descripsimus, attribuit. Eum etiam hac oc-
casione memorat Bollandus inter prætermissos die
26 Februarii. Eundem sanctum antistitem fratres
Samarthani et noster Pommeraius in archiepi-
scopis Rothomagensibus, Marlotus in metropoli Re-
mensi, aliique passim auctores, quos singillatim
recensere inutile foret, multis laudibus celebra-
runt.

20. Nondum tamen ullum in Rothomagensi
diocesi officium publicum beatus Maurilius obtinuit,
quamvis ejus sepulcrum, quod vulgo *tumba sancti
Maurilii* appellatur, apud Rothomagenses, præsertim
a metropolitanæ ecclesiæ clero venerationi semper
habitum fuerit, quod etiam statis diebus solemniter
thurificari ex antiqua traditione mos erat. Sed cum,
anno 1480, Rothomagenses canonici Guillelmo car-
dinali de Stotavilla tunc archiepiscopo concessis-
sent ut ibidem sepulcrum sibi construeret, effossa
humo locus lapideus inventus est, in quo, præter
beati viri ossa, particulæ lignæ crucis, ac sacrarum
vestium aliquot reliquiæ supererant. Positus est
tamen ibi cardinalis tumulus, in quo anno 1483 cor
ejus conditum est; sed hæc omnia Calvinianæ
sectæ hæretici anno 1562 violaverunt; nec deinceps
ulla beati viri reliquiarum aut sepulcri memoria
superfuit.

MAURILII ARCHIEPISCOPI ROTHOMAGENSIS

ET

JOANNIS ABBATIS FISCAMNENSIS

EPISTOLA

AD EPISCOPUM EBROICENSEM.

Conqueruntur quod inconsulto abbate monachum ob infractam treviam mulctaverit.

(MARTEN. Anecd., t. I, p. 206.)

Sanctæ matris Ebrocacensis Ecclesiæ reverendissimo episcopo M. Rothomagensis Ecclesiæ humilis ar-
chiepiscopus, abbas quoque JOANNES Fiscamnensium servulus, recte offerre et dividere rectius.